

Tampereen ammattikorkeakoulu

AMMATILLINEN
OPETTAJAKORKEAKOULU

Opettajankoulutuksen kehittämishanke

Perheväkivallan ehkäisyn opetuksen kehittäminen
sosiaalialan ja poliisin peruskoulutuksessa

Seppo Immonen
Elise Kolho

2008

TIIVISTELMÄ

Immonen, Seppo
Kolho, Elise

Perheväkivallan ehkäisyn opetuksen kehittäminen sosiaalialan ja poliisin peruskoulutuksessa

Tampereen ammattikorkeakoulu
Ammatillinen opettajakorkeakoulu
22 s + 4 liites.
Maaliskuu 2008
Pekka Kalli

Asiasanat: Perheväkivalta, yhteistyö, ehkäiseminen

Perheväkivalta on nykypäivänä saanut paljon huomiota mediassa. Lehdistä saa lukea sekä ikävistä kuolemaan johtaneista väkivaltatapauksista että tilastoista, joissa vertaillaan eri maiden tai eri vuosien perheväkivaltamääriä. Myös eräät julkisuuden henkilöt ovat tuoneet, tätä ennemmin tabuna pidettyä asiaa, koko kansan tietoisuuteen. Monikulttuurisuuskeskusteluissa asia on myös noussut pintaan, sillä kaikissa kulttuureissa naisen lyöminen ei ole edes rikos. Onneksi asiasta nykyään puhutaan julkisesti. Se auttaa väkivallan uhreja helpommin kertomaan ongelmistaan ja samalla helpottaa perheväkivallan ehkäisemistä.

Perheväkivaltatilanteissa on perinteisesti keskitytty siihen, että väkivaltaisesti käyttäytyvä henkilö on poistettu paikalta ja siten taattu perheelle rauha loppuyöksi. Tämä ongelmanratkaisuperiaate ei yleensä lopeta perheväkivaltaa. Se myös jättää perheen lapset huomiotta. Koska tutkimuksissa kuitenkin on osoitettu, että lapsi kokee jo väkivallan näkemisen erittäin traumaattisena, sekä että väkivaltaisella käytöksellä on taipumus siirtyä sukupolvelta toiselle, olemme valinneet lapsen näkökulman kehittämishankkeeseemme.

Kehittämishankkeemme käsittelee perheväkivaltaa nimenomaan ennaltaehkäisevän työn kannalta. Avainasemassa tässä työssä ovat poliisit, sosiaalityöntekijät ja lähihoitajat, jotka ammatissaan törmäävät perheväkivaltaan joko tilanteen rauhoittajina tai ollessaan uhrin ja lasten kotona auttamassa normaalissa arjessa. Ennaltaehkäisevä työ vaatii tarkoitukseen sopivan koulutuksen. Työssämme olemme pyrkineet löytämään työkaluja mainittujen alojen peruskoulutuksen kehittämiseen.

Keskustelimme koulutuksen kehittämisestä sekä poliisi- että sosiaalialanoppilaitoksen opettajien kanssa. Luentojen jälkeen keräsimme myös opiskelijoilta ideoita perheväkivallan ehkäisyn opetuksen kehittämiseen.

Kyselyistä kävi ilmi, että opiskelijat kokivat asian erittäin tärkeäksi ja löysivät paljon kehittämiskohteita opintoihin ja sitä kautta omaan käytännön työhönsä. Asian esiin nostaminen jo sinällään toivottavasti herätti kuulijoissa oikeaa asennetta perheväkivallan ehkäisyyn. Varmasti moni myös huomasi, että tarvitaan eri viranomaistahojen yhteistyötä, jotta päästäisiin lasten kannalta parhaisiin mahdollisiin tuloksiin.

SISÄLTÖ

1. KEHITYSHANKKEEMME RAKENTUMINEN PERHEVÄKIVALLAN EHKÄISYN KEHITTÄMISEKSI	4
2. MITÄ PERHEVÄKIVALTA ON?	6
2.1 PERHEVÄKIVALLAN UHRIT	6
2.2 VIRANOMAISTOIMINTA VÄKIVALTATILANTEESSA	7
2.3 PERHEVÄKIVALTA JA LAPSEN NÄKÖKULMA	9
2.4 LASTENSUOJELULAKI	11
2.5 PERHEVÄKIVALTA JA IRROTTAUTUMISEN VAIKEUS.....	11
3. PEDAGOGISET NÄKÖKULMAT	13
3.1 TOIMINTATUTKIMUS	13
3.2 PRAGMATISMI	15
3.3 PROBLEM BASED LEARNING (PBL)	15
4. ANALYYSI	17
5. TULOKSET	18
6. POHDINTA JA JATKOTUTKIMUSAIHE.....	20

LÄHTEET

LIITTEET

1. Kehityshankkeemme rakentuminen perheväkivallan ehkäisyn kehittämiseksi

Kehittämishankkeemme aihe löytyi toisen kirjoittajan pitkästä kokemuksesta poliisina. Hän on työssään ollut pitkään tekemisissä perheväkivallan kanssa, kyseisten rikostapausten alkuselvittelyissä kotihälytyksillä, esitutkinnassa ja perheväkivallan ehkäisytyössä. Perheväkivallan ehkäisytyö perustuu nykyisin Suomessa vuonna 1999 annettuun kansalliseen rikoksantorjuntaohjelmaan ja sen pohjalta vuonna 2003 aikaan saatuun kansalliseen väkivallan vastustamisohjelmaan. Mainittujen ohjelmien pohjalta on pyritty saamaan aikaan suunnitelmallista yhteistyötä perheväkivallan ja sen haitallisten seurausten vähentämiseksi ja ehkäisemiseksi. Vuonna 2004 valmistuneeseen sisäisen turvallisuuden ohjelmaan on otettu mukaan uusien asioiden ohella aikaisemmat suunnitelmat, kuten väkivallan ehkäisyohjelma. Sisäisen turvallisuuden ohjelma on saatettu voimaan valtioneuvoston periaatepäätöksellä, joten edellytykset ohjelmien ja suunnitelmien käytännön työksi muuttamiseen ovat olemassa.

Toinen kirjoittajista tuli mukaan hankkeeseen koulutuksemme lähipäivällä käydyssä keskustelun jälkeen. Olemme työstäneet yhdessä hankettamme Moodlella ja keskustelemalla lähipäivien yhteydessä. Lisäksi kävimme Tampereen sosiaali- ja terveystieteiden opistossa pitämässä yhdessä opetustilaisuuden lähihoitajaopiskelijoille ja sen jälkeen pidimme palaverin ensin kahdestaan ja sitten Poliisikoululla kolmisin yliopettaja, psykologi Jaakko Kauppilan mukana ollessa. Kauppila on ollut keskeisesti mukana poliisin perustutkinnon perheväkivallan ehkäisyn koulutuksen kehittämisessä. Näissä keskusteluissa ja palavereissa hahmottelimme hankkeemme kulkua. Lisäksi hankkeeseemme liittyivät opetusharjoitteluina pidetyt opetustilaisuudet Poliisikoululla (nyk. Poliisiammattikorkeakoulu), Etelä-Karjalan ammattikorkeakoululla (sosionomiopiskelijat) ja Etelä-Karjalan sosiaalialan ammattiopistolla (lähihoitajaopiskelijat) sekä Tampereen sosiaali- ja terveystieteiden ammattiopistolla (lähihoitajaopiskelijat). Näiden koulutustilaisuuksien yhteydessä on kerätty opiskelijoilta ehdotuksia siitä, millaista koulutusta he katsovat tarvitsevansa saadakseen perusopinnoissaan riittävät valmiudet omien työtehtäviensä suorittamiseen perheväkivallan ehkäisyssä.

Sovimme, että keskitymme perheväkivaltailmiön keskeiseen osa-alueeseen, vanhempien väliseen väkivaltaan ja lapsen asemaan. Päätimme kirjoittaa tähän osa-alueeseen liittyvää ajankohtaista teoriaa siten, että kirjoitamme Moodleen kumpikin löytämiämme keskeisiä perheväkivallan alueita käsittelevää teoriaa. Tavoittemme on ollut pitää teoriaosuus mahdollisimman suppeana ja vain työmme kannalta ehdottoman välttämättömissä osioissa. Perheväkivallasta on kirjoitettu erittäin paljon

ja arvelimme, että jos harhaudumme kovin laajasti kirjallisuuden pariin, hukkuu varsinainen tavoitteemme liian raskaan teorian alle, samalla kun työmme laajenee liikaa.

Työmme tavoite on pysytellä poliisin ja sosiaalitoimen; sosiaalityöntekijöiden ja lähihoitajien peruskoulutuksen kehittämisessä. Tarkoitus on tuoda esille ehdotuksia, joiden pohjalta kyseisissä tehtävissä toimivat ihmiset saisivat jo peruskoulutuksessaan nykyistä paremmat valmiudet perheväkivallan ilmiöiden tunnistamiseen ja niiden toimien suorittamiseen, mitkä itse kullekin ammatissaan kuuluvat.

Kehittämishankkeemme aihe on ajankohtainen ja perheväkivalta ongelmana merkittävä ja sen kohteiksi joutuville erittäin haitallinen. Tämän vuoksi katsoimme tärkeäksi tarttua aiheeseen. Opettajaopintojen kehittämishankkeen aiheeksi soveltuu hyvin nimenomaan keskeisten toimijoiden koulutuksen kehittäminen. Huomion kiinnittäminen koulutukseen on perusteltua myös siksi, että sitä koskevia mainintoja on sosiaali- ja poliisitoimen ohjeistuksissa varsin niukasti. Koulutusta on kyllä järjestetty, mutta se on ollut luonteeltaan enimmäkseen seminaarityyppistä, kokeneille ammattilaisille järjestettyä koulutusta, jonka tavoitteena on ollut yhteistyön kehittäminen. Peruskoulutuksen perheväkivallan ehkäisyn tietojen ja taitojen kehittämisessä on vielä paljon parannettavaa. Tähän kehitystyöhön haluamme kehittämishankkeellamme antaa oman panoksemme.

Kahden hengen työryhmämme on hankkeen työstämisessä osoittautunut onnistuneeksi. Molempien sukupuolten näkökulma on tullut luonnostaan esille, mikä perheväkivallasta puhuttaessa on tärkeää. Teoriaosuuden aihevalinnat ovatkin luonnostaan määrittäneet kirjoittajan luontaisen kiinnostuksen perusteella. Toinen kirjoittajista keskittyi naisen ja lapsen näkökulmaa valaiseviin osuuksiin, toinen puolestaan on keskittynyt enemmänkin väkivallan määrittelyihin ja väkivaltainterventioiden esittelyyn. Se seikka, ettei toinen meistä ole varsinaisesti työssään toiminut ongelman parissa, ei ole mitenkään heikentänyt hänen panostaan. Päinvastoin, naisen, perheenäidin ja opettajan sijaisuuksia peruskoulussa tehneen kirjoittajan näkemykset, niin keskusteluissa, hankkeen eri vaiheissa, kuin myös raportin kirjallisessa työstämisessä ovat erinomaisella tavalla täydentäneet toisen kirjoittajan, ongelman parissa paljon työskennelleen, näkemyksiä.

Yksi tavoitteemme hankkeessamme on ollut hyödyntää opettajakoulutuksessa saamiamme oppeja. Niinpä lähipäivien aineistosta olemme poimineet mukaan työhömmme hyvin sopivaa toimintatutkimuksellista ainesta. Näkökulma 3:n ryhmätyömme - Yhteistoiminnallinen ammattiin kasvattaminen - työstämisessä jalostuneet käsityksemme yhteistoiminnallisuudesta olemme niin ikään pyrkineet

valjastamaan kehittämishankkeemme eteenpäin viemiseen. Perheväkivallan ehkäiseminen, jos mikä, on yhteistyötä. Mikään ammattiryhmä, eivätkä muutkaan toimijat, pysty siihen yksin omilla toimillaan tehokkaasti vaikuttamaan. Opettajaopintojemme alkutaipaleella kirjoittamistamme käyttöteorioista olemme ottaneet työhömmä pragmatismia. Lähdemme siitä, että tämänkaltaisessa työssä keskeisen tärkeää on sen hyödynnettävyys käytännön toiminnan kehittämisessä. ”Mikä ei toimi käytännössä, sillä ei ole merkitystä”. Tavoittemme on saada aikaan konkreettisia käytännön parannuksia peruskoulutukseen, ei paksua opusta hyllyyn pölyttymään.

2. Mitä perheväkivalta on?

Tekstissämme käytämme perheväkivallasta synonyymisinä termeinä myös lähisuhdeväkivalta tai parisuhdeväkivalta, asiayhteydestä ja kirjallisuuslähteestä riippuen.

”Lähisuhdeväkivaltaa esiintyy kaikissa sosiaaliluokissa ja eri kulttuureissa. Väkivallan kohteena voi olla kuka perheenjäsen tahansa. Tekijä voi olla puoliso, entinen puoliso, lapsi, muu perheenjäsen tai sukulainen. Pari- ja lähisuhdeväkivalta voi olla luonteeltaan fyysistä, henkistä, seksuaalista tai seksuaalistunutta (kumppanin kontrollointi) ja taloudellista. Väkivalta ilmenee usein erilaisina uhkauksina, jotka voivat kohdistua perheenjäseneen, hänen sukulaisiinsa, kohteelle tärkeisiin esineisiin, kotieläimiin jne. Väkivallalla tähdätään usein pelotteluun, alistamiseen, nöyryyttämiseen ja vahingoittamiseen. Myös kaltoinkohtelu ja laiminlyönti ovat väkivaltaa. Tällainen käyttäytyminen aktualisoituu usein lasten ja vanhusten kohdalla.” (Laitinen&Nyqvist 2-3, 2006). Turun yliopiston oikeussosiologisen ja kriminologisen tutkimushankkeen ongelmien hahmottelusta käy hyvin ilmi, miten monitahoisesta ilmiöstä on kysymys, ei siis läheskään aina vaimoan hakkaavasta miehestä.

2.1 Perheväkivallan uhrit

Perheväkivaltaa on tutkittu viime aikoina varsin paljon. Ongelmaa on käsitelty 2000-luvulla useissa väitöskirjatutkimuksissa (Nyqvist 2001; Husso 2003; Ojuri 2004; Piispa 2004 ja Keskinen 2005). Tilastokeskuksen naisiin kohdistuvassa uhritutkimuksessa (Heiskanen & Piispa 1998) kävi ilmi, että yli viidesosa naisista oli kokenut väkivaltaa tai sen uhkaa mieskumppaninsa taholta (Laitinen&Nyqvist 2-3, 2006).

Erityinen ongelma parisuhdeväkivaltaan liittyen on lapset, jotka todistavat vanhempien keskinäistä väkivaltaa. Tällä voi olla vakavia traumatisoivia vaikutuksia lapsiin ja riski myöhemmin elämässä ilmeneviin psykososiaalisiin ongelmiin on huomattava. Arvion mukaan Suomessa n. 17 000 alle 18-vuotiasta lasta näkee ja kokee väkivaltaa kotonaan. Heistä n. 50 000 on alle 7-vuotiaita, n. 70 000 7—14-vuotiaita ja n. 70 000 15 vuotta täyttäneitä (Laitinen&Nyqvist 2-3, 2006).

Heiskanen ja Piispa tutkivat vuonna 2000 parisuhdeväkivallan aiheuttamia kustannuksia yhteiskunnalle. Vuonna 1998 ongelmasta aiheutuneet kustannukset arvioitiin n. 300 miljoonaksi mk (n. 50 milj. €) silloista rahaa (Piispa & Heiskanen 2000). Kustannukset jakoutuivat tutkimuksen mukaan siten, että terveyssektorin välittömät kustannukset olivat 40 miljoonaa mk (n. 6,7 milj. euroa), sosiaalisektorin 80 miljoonaa mk (n.13,3 milj. euroa) ja oikeussektorin 158 miljoonaa mk (n. 26,3 milj. euroa). Muita kustannuksia oli 10 miljoonaa mk (n. 1,67 milj. euroa). Tähän summaan ei kuulu esim. uhreille koituvia sairausloma- tai työkyvyttömyyskorvauksia eikä esinevahinkoja (Laitinen&Nyqvist 2-3, 2006).

Tiedetään, että n. 40 prosenttia väkivaltaa parisuhteessaan käyttäneistä miehistä on kasvanut väkivaltaisissa ja/tai alkoholisperheissä. Ongelmaan suunnatut tehokkaat interventiot voivat siten katkaista usein sukupolvien väkivaltaketjun. Koituvat hyödyt lastensuojelun näkökulmasta olisivat huomattavat. Vastaisen väkivalta- ja muun rikollisuuden ehkäisyn kannalta tehokkailla interventioilla olisi myös huomattava merkitys. On arvioitu, että vankilassa olevasta miespopulaatiosta n. 80 prosenttia on kokenut lapsuudessaan väkivaltaa (Laitinen & Nyqvist 2-3, 2006).

Uhritutkimuksen mukaan peräti puolet naisista oli kokenut väkivaltaa entisen kumppanin taholta. Tämä merkitsee sitä, että väkivalta on merkittävä eron syy ja eroa seuraa usein myös lasten asumiseen, elatukseen ja huoltoon kytkeytyvät riidat puolisoitten kesken. Miesten kriisikeskuksen arviointitutkimuksen mukaan miesten avunhakemisen selvästi yleisin syy oli parisuhteeseen liittyvä ongelma, kuten erokriisi ja väkivalta (Nyqvist 2004).

2.2 Viranomaistoiminta väkivaltatilanteessa

Perheväkivaltainterventiot edellyttävät monien viranomaistahojen toimintaa mm. sen vuoksi, että kyseessä on usein myös rikos (Itse asiassa aina ! - Sepon huomautus). Sellaisena ongelma tulisi myös ymmärtää eikä lähteä hakemaan syytä perheen poikkeavasta vuorovaikutuksesta tai psykologisoimaan ongelmaa. Mikäli näin tehdään, todellinen apu voi viivästyä kohtalokkaalla tavalla (Laitinen & Nyqvist 2-3, 2006).

Lähisuhdeväkivaltaongelmaan dynamiikkaan kuuluu olennaisena piirteenä se, että sekä uhrin että tekijät pyrkivät salaamaan ongelman ulospäin. Tämä on luonnollisesti haaste auttajatahoille. Kuitenkin perheen sisäinen väkivalta antaa merkkejä ulkopuolelle, joita eri tahoilla tulisi kyetä lukemaan. Esimerkiksi koulussa tai päivähoitossa lapsen poikkeava käytös voi olla merkki tästä. On kuitenkin huomattava, että väkivaltaa kokeneet tai nähneet lapset reagoivat eri tavoin; joku voi olla sisäänpäin kääntynyt ja puhumaton, toinen reagoi ulospäin aggressiolla ja esimerkiksi toisia lapsia kiusaamalla tai käyttämällä vuorovaikutussuhteissaan toistuvasti väkivaltaa. On muistettava, että lastensuojelu on viimesijainen järjestelmä, joka puuttuu asioihin tilanteissa, jotka ovat edenneet melko pitkälle (Laitinen & Nyqvist 2-3, 2006).

Työmme kohderyhmistä varsinkin lähihoitajat ovat avainasemassa havaitsemaan merkkejä perheväkivallasta. Hehän työnsä luonteen vuoksi käyvät ihmisten kodeissa, jotka ovat kotirauhan suojaamia. Poliisi kutsutaan paikalle yleensä silloin, kun akuutti väkivaltatilanne on päällä. Poliisityön kannalta onkin erityisen tärkeää osata kiinnittää huomiota perheväkivaltaan laajemmin eikä vain hoitaa asia pois päiväjärjestyksestä viemällä mies putkaan, niin kuin aikaisemmin valitettavan usein tapahtui. Tällöin saattoi perheväkivalta jatkua hyvinkin kauan, ennen kuin mikään taho ryhtyi edes miettimään, voisiko toistuvia väkivaltatilanteita ehkäistä ennalta.

Poliisin työssä tulee esille usein se, miten vaikeaa perheväkivaltaan puuttuminen on. Asianosaiset eivät kerro poliisille väkivallasta, uhrin monesti pelon vuoksi. Yleistä on se, että asianomistaja yrittää perua tekemänsä ilmoituksen kun on päästy pahimman vaiheen ohi. Tämä on pyritty nykyisin estämään säätämällä myös yksityisellä paikalla tapahtuneet pahoinpitelyt virallisen syytteen alaisiksi, toisin sanoen asiasta tehdään rikosilmoitus, asia tutkitaan ja syyttäjä syyttää siitä, vaikkei pahoinpitelyn uhri niin haluaisikaan. Toisaalta taas aikaisemmin vaiettu parisuhdeväkivalta saatetaan ottaa esille tarkoitushakuisesti kun on kyse avioerotilanteesta. (Laapio 2005, 57.)

Useilla maamme poliisilaitoksista on saatu hyviä kokemuksia sosiaalityöntekijän toiminnasta. Väkivallan vuoksi säilöön otettujen miesten kohdalla välitön kontakti sosiaalityöntekijään voi olla hyödyksi, koska tällöin motivaatio pitkäjänteisempäänkin apuun on korkeimmillaan (Nyqvist 2001; Laapio 2005).

Koska lähisuhdeväkivaltaongelmat pysyvät usein salassa ja niihin on merkkienkin ilmetessä kokemuksen mukaan vaikea puuttua, korostuu eri auttajajärjestelmien keskinäinen yhteistyö. Ongelmien edetessä pidemmälle, niihin puuttuminen edellyttää muutenkin useiden eri toimijoiden kytkeytymistä mukaan työhön. Näissä tilanteissa yhteistyön toimiminen on erittäin tärkeää (Laitinen & Nyqvist 2-3, 2006).

Eri paikkakunnille laadituissa toimintaohjelmissa keskeistä onkin ollut juuri yhteistyön kehittäminen erityisesti pyrkimällä varmistamaan tiedonkulku eri toimijatahojen välillä (näin esimerkiksi Imatran toimenpideohjelmissa vuonna 2004).

2.3 Perheväkivalta ja lapsen näkökulma

Päätimme rajata työn fyysiseen, avio-/avopuolisoon kohdistuvaan väkivaltaan, jota tarkastelemme perheen lapsen näkökulmasta. Vaikka lasten pahoinpitelyjä tapahtuu paljon, varsinaisen perheväkivallan uhriksi lapsi ei yleisemmin joudu, eli harvemmin isä lyö lapsia, vaikka löisi äitiä. Lapsi kuitenkin kärsii väkivallan uhasta, väkivallan näkemisestä ja siitä pelosta, että äiti kuolee.

Kodin tehtävä on tarjota lapsille perusturvallisuutta. Ikävä kyllä näin ei kuitenkaan kaikissa perheissä tapahdu. Lapsi voi joutua kohtaamaan omassa kodissaan väkivaltaa monella eri tavalla. Lapsi saattaa olla itse väkivallan uhri tai joutua todistamaan läheiselle perheenjäsenelle tapahtuvaa väkivaltaa. Lapsi saattaa joutua kohtaamaan väkivallan perheen sisäisen vuorovaikutuksen kautta. (Huhtalo,P., Kuhanen, J., Pyykkö, E., 22)

Lapsi, joka joutuu seuraamaan väkivaltaa kotonaan, kokee läheltä piti – kokemuksia, jotka aiheuttavat hänelle ahdistusta. Lapsi tuntee monenlaisia voimakkaita tunteita, kuten pelkoa, syyllisyyttä, avuttomuutta ja passiivisuutta. Väkivallan näkeminen voi aiheuttaa lapselle myös fyysisiä oireita, kuten sydän- ja suolistovaivat tai päänsärky. Se voi myös vaikuttaa lapsen aivojen kehitykseen. Tutkimuksissa on todettu, että väkivallan kohtaaminen ja tunne-elämän vaurioituminen voivat johtaa rikolliseen ja väkivaltaiseen käytökseen. (Huhtalo, ym.21)

Kotona kohdattu väkivalta poikkeaa muusta, kodin ulkopuolella kohdatusta väkivallasta siinä, että tekijänä on läheinen ihminen. Tämän aikuisen pitäisi turvata lapselle perusturvallisuuden tunne ja hänen tulisi olla lapselle luotettava, turvallinen aikuinen. Kotona kohdattu väkivalta on lisäksi erityisen traumatisoivaa siksi, ettei väkivallan aiheuttajasta ole mahdollista päästä eroon. Kun lapsi joutuu kohtaamaan väkivallan aina uudelleen, hän traumatisoituu aina syvemmin. Tästä seuraa, että traumasta toipuminen saattaa jopa estyä kokonaan.(Huhtalo, ym.,21-22)

Perheväkivallassa syyt ja seuraukset ovat vääristyneet. Väkivallan tekijä käyttää valtaa alistamalla muut perheenjäsenet. Väkivaltaa aseenaan käyttävä aikuinen syyllistää uhrinsa, jolloin myös lapset kantavat mukanaan raskasta syyllisyyden taakkaa. Väkivaltaa seuraa myös asioiden peittely ja valehtelu, sekä totuuden vääristely. Ne ovat erityisen haitallisia lapsille. (Huhtalo, ym.,22)

Perheväkivaltaa kotonaan kokeneet lapset usein siirtävät väkivaltaisen käyttäytymisen mallin omaan elämäänsä. Lapset, jotka ovat pienestä lähtien nähneet väkivaltaisen käyttäytymisen mallin, pitävät sitä normaalina selviytymistapana. Tällöin todennäköisyys väkivallan käyttöön ja toisen alistamiseen on suuri. Myös väkivallan kohteena olemisen riski siirtyä äidiltä tyttärelle on suuri. Väkivallan ilmapiirissä eläneille väkivalta ikään kuin normalisoituu osaksi arkea. Se vaikuttaa vuorovaikutukseen, sosiaalisuuteen ja oppimiseen. Väkivalta vaikuttaa lapsen arvojen, asenteiden ja minäkuvan kehitykseen. Se muokkaa roolimallia miehenä ja naisena, sekä vaikuttaa voimakkaasti lapsen itsetuntoon ja identiteetin kehittymiseen. (Huhtalo, ym.,22-23)

Kun ihminen kokee väkivallan normaaliksi, kynnyks hakea apua kasvaa. Myös kyky suojella omaa itseään heikkenee. Väkivallalla alistettu ihminen kokee syyllisyyttä ja häpeää tapahtumista, mitkä osaltaan vaikeuttavat avun etsimistä. (Huhtalo, ym.,23)

Sekä poliisien, että lähihoitajien koulutuksessa tulisi huomioida se, että vaikka väkivaltaisesti käyttäytyvä isä vietäisiin pois, myös lapset tarvitsevat apua ja turvallisen paikan elää. Lapsille tulee laatia hoitosuunnitelma ja heille jääneitä traumoja tulee hoitaa. Hoitosuunnitelman laatiminen tulisi kuulua yhtenä osiona molempien ammattiryhmien opetussuunnitelmaan. Lastensuojeluilmoituksen tekemisen perusteet ja sen laatiminen ovat myös tärkeä osa-alue opetuksessa.

Koska poliisi törmää perheväkivaltaan yleensä kotihälytystilanteissa, koulutuksessa on tärkeää pohtia näiden käyntien merkitystä myös lapsen kannalta. Kun poliisi saapuu paikalle, lapset ovat yleensä hyvin peloissaan ja saattavat piilotella esim sängyn alla tai komerossa. Poliisin koulutuksessa tämä tulee huomioida opettamalla poliiseja tarkastamaan onko ko. asunnossa lapsia paikalla. Poliisit tulee kouluttaa myös kohtaamaan perheväkivallan silminnäkijäksi joutunut lapsi. Koulutuksen jälkeen jokaisen poliisin tiedossa tulee olla minne lapset ohjataan ja kuinka ottaa yhteyttä sosiaaliviranomaiseen, joka alkaa järjestellä lapsen asioita eteenpäin.

Koska perheväkivalta tapahtuu yksityisessä asumuksessa, neljän seinän sisällä, sitä ei ole helppo huomata. Lähihoitajat ovat avainasemassa huomaamaan perheväkivaltaa, sillä he työskentelevät aitiopaikoilla ihmisten kodeissa. Myös lähihoitajille on koulutuksessa tärkeää opastaa mihin ottaa yhteyttä ja kuinka toimia, jos huomaa, että perheessä on perheväkivallan merkkejä.

2.4 Lastensuojelulaki

Vuoden 2008 alusta voimaan tuli uusi lastensuojelulaki, joka velvoittaa jokaisen lasten parissa työskentelevän, sekä tietenkin poliisin, ilmoittamaan kunnan sosiaalihuoltoon, mikäli huomaa, että lapsi tarvitsee suojelua. Oppilaitosten tulisi huomioida tämän lain sisältö opetuksen suunnittelussa siten, että jokainen oppilas sen sisäistää ja osaa tarpeen tullessa toimia asianmukaisesti.

5 luku *Lastensuojeluasiakkuuden alkaminen* 25 §

Ilmoitusvelvollisuus Sosiaali- ja terveydenhuollon, opetustoimen, nuorisotoimen, poliisitoimen ja seurakunnan tai muun uskonnollisen yhdyskunnan palveluksessa tai luottamustoimessa olevat henkilöt sekä muun sosiaalipalvelujen tai terveydenhuollon palvelujen tuottajan, opetuksen tai koulutuksen järjestäjän tai turvapaikan hakijoiden vastaanottotoimintaa tai hätäkeskustoimintaa taikka koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa harjoittavan yksikön palveluksessa olevat henkilöt ja terveydenhuollon ammattihenkilöt ovat velvollisia viipymättä ilmoittamaan salassapitosäännösten estämättä kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he tehtävässään ovat saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä.

(http://www.kunnat.net/k_perussivu.asp?path=1;29;66354;66357;120585)

2.5 Perheväkivalta ja irrottautumisen vaikeus

Yhtenä ongelmana lapsen ja koko perheen, mutta myös ammattiauttajan näkökulmasta on se, ettei väkivaltaa kohdannut henkilö pysty irrottautumaan parisuhteesta. Olemme valinneet tämän osion työhömmе, koska tämä irrottautumisen vaikeus vaikuttaa oleellisesti perheväkivallan ymmärtämiseen ja erityisesti sen ennaltaehkäisyyn.

Miksi väkivaltaa kohdannut puoliso ei yksinkertaisesti muuta pois ja vie lapsia turvaan? Yritimme löytää vastauksia lukemalla Kuivaniemen kirjan *Väkivallasta vapaaksi, naiset kertovat kokemuksiaan (1996)*. Nämä olivat tarinoita niistä naisista, jotka olivat päässeet irti väkivaltaisesta suhteesta.

Tarinat auttoivat ymmärtämään, ettei lähtö väkivaltaisesta suhteesta voi tapahtua hetkessä. Ihminen tarvitsee lähtövoiman keräämiseen ja päätöksentekoon usein useita vuosia. Tähän päätökseen ihminen tarvitsee matkansa varrelle auttajia ja tukijoita. Tämä tulisi myös ammattiauttajan huomioida. Tukemista ja auttamista ei saa lopettaa, vaikka toisinaan avun antaminen saattaa tuntua turhauttavalta, jos sama 'näytelmä' toistuu vuodesta toiseen.

”Kuule, ihminen kypsy niin kuin juusto. Jonakin päivänä huomaat selvästi, mitä sinun pitää tehdä.” (Kuivaniemi, 61)

Ammattiauttajalle erittäin tärkeää tietoa olisi se, minkälainen apu olisi kullekin perheelle sen hetkiseen tilanteeseen parasta mahdollista, jotta he osaisivat ohjailta perheenjäseniä oikean tyyppisille auttajille. Ratkaisun kannalta saattaa olla merkittävää miten, milloin ja minkälaista apua on tarjolla. Eräs kirjoittajista oli kokenut ikäväksi, että perheasiainneuvottelukuksessa hänelle oli suoraan annettu kehoitus erota. Tässä vaiheessa kirjoittaja oli vielä uskonut voivansa auttaa miestänsä alkoholiongelmassa, eikä siten ollut vielä ’kypsä’ eroamaan. Al-Anonissa häntä oli viehättänyt se, että siellä vältettiin antamasta suorita ohjeita. Siellä oli neuvottu, että jokainen voi auttaa vain itseään, mikä oli tämän kirjoittajan kohdalla ollut aluksi pettymys. Hän oli tullut hakemaan apua miehelleen ja saanutkin kuulla, ettei hän pysty tätä auttamaan. Lisäksi hän oli saanut ymmärtää, että hänellä itselläänkin on tunne-elämän sairaus.

Tarinoista sai kuvan, että perheväkivallan uhriksi ei voisi joutua kuka tahansa. Erään kirjoittajan kuvaus tyyppillisestä uhrista (perustuen keskusteluryhmissä tapaamiinsa henkilöihin) oli: *epävarmuus, vaikea luoda suhdetta vastakkaiseen sukupuoleen ja usein asuminen miehen omistamassa asunnossa.* (Kuivaniemi, 62)

Miksi uhri ei lähde väkivaltaisesta suhteesta? Kaikki edellä mainitut selvittävät lähdön vaikeutta. Kirjan tarinoiden perusteella uhri usein uskoo viimeiseen asti pystyvänsä auttamaan väkivaltaista puolisoaan. Toivo paremmasta pitää suhdetta yllä. Kuten eräs kirjoittaja kirjoitti; *” Vaikka kuinka hakattiin, sen unohti kovin nopeasti ja ajatteli, että jospa tämä kuitenkin muuttuisi paremmaksi. Luulen, että juuri nopea unohtaminen ja alitajuinen toivo paremmasta ovat ne asiat, joiden vuoksi kestää.”* (Kuivaniemi, 62)

Toisaalta yksin jääminen ja pärjääminen pelottaa, varsinkin kun itsetunto on jatkuvan alistamisen seurauksena hyvin alhainen. Kuten samainen kirjoittaja kirjoitti; *” Ei riitä, että haluaa luopua huonosta tavasta, vaan täytyy löytää tämän tavan tilalle jotain korvaavaa.”* (Kuivaniemi, 63)

Konkreettista apua kirjoittajat ovat saaneet Al-Anonista, turvakodista, sosiaalitoimistosta ja erilaisista keskusteluryhmistä.

”Turvakoti oli minulle konkreettinen ratkaisu väkivallasta pääsemiseksi. Luulen, että henkinen irrottautuminen alkoi vasta sitten, kun menin Al-Anoniin.” (Kuivaniemi, 60)

Lähtöä auttavana tekijänä voi olla myös lapsen hyvinvoinnin ja tulevaisuuden turvaaminen. Eräs kirjoittaja kertoo perusturvallisuuden lisäksi miettineensä myös

lapsensa tulevaa käytöstä aikuisena. Hän ei halunnut, että isältä opittu väkivallan malli siirtyisi hänen omalle pojalleen. Toisessa tarinassa ero konkretisoitui vasta, kun isä kaatoi tyttären päälle kuumaa vettä. Sen jälkeen äiti teki lopullisen päätöksen lähteä.

Ammattiauttajan on varmasti hyvin vaikea ymmärtää, että uhri saattaa erota väkivaltaisesta puolisoista, mutta palata kuitenkin vielä takaisin. Kirjan selviytymistarinoissa näin on tapahtunut useammankin kerran. Poliiseista ja sosiaalityöntekijöistä saattaa toisinaan tuntua turhauttavalta 'aloittaa' jälleen alusta. Näistä tarinoista päätellen uhrit eivät kuitenkaan 'aloita alusta'. Vaikka uhri muuttaa takaisin väkivaltaisen miehen luokse, eroprosessi ei ala alusta. Se on alkanut, ja kuten eräs kirjoittaja sanoi, se kytee ”*hiljaisen liekinä, joka odottaa tilaisuutta leimahtaa.*” (Kuivaniemi, 25). Kotoa poissa oltu aika saattaa toimia unelmana, jota kohden tähdätään. Näiden tarinoiden pohjalta voisi päätellä, että ennuste lopulliseen eroon ei ole ainakaan yhtään huonompi väkivallan piiriin palaamisen jälkeen, ennemminkin jopa parempi.

Poliisin ja lähihoitajien koulutuksessa nämä näkökulmat tulisi käydä läpi. Ja kuten kirjassakin tuli ilmi, lasten hyvinvoinnin ja tulevaisuuden ajattelemisen saattavat olla ratkaisevia tekijöitä uhrille, hänen miettiessään väkivaltaisesta suhteesta eroamista. Sillä, että autamme perheväkivallan kohdanneita lapsia, saatamme auttaa myös äitiä tai isää.

3. Pedagogiset näkökulmat

3.1 Toimintatutkimus

Lähestymistapamme aiheeseemme, kahden perheväkivallan ehkäisytyössä keskeisen ammattialan, sosiaalityön ja poliisin, peruskoulutuksen kehittämiseen on toimintatutkimuksellinen.

”Toimintatutkimuksen tehtävänä on muuttaa todellisuutta sitä tutkimalla ja tutkia todellisuutta sitä muuttamalla. Siinä tuotetaan tietoa käytäntöjen kehittämiseksi.” (Heikkinen & Rovio & Syrjälä 2007, 15).

Käytännönläheisyyden olemme pyrkineet varmistamaan niin, että olemme opetustilaisuuksien yhteydessä keskustelleet perheväkivallan ehkäisyn opetuksen kehittämisestä oppilaitosten vastuopettajien kanssa. Oppilailta olemme sosiaalioppilaitoksissa opetustilaisuuksien yhteydessä keränneet kirjallisena heidän näkemyksiään opetuksen kehittämisen tarpeista. Oppilaat ovat puolestaan koonneet ajatuksiaan ryhmitöissä, jotka on tehty alkuluennon jälkeen heidän etukäteen

saamansa tehtävänannon pohjalta. Oppilaiden kehittämis ehdotukset ovat olleet hyvin perusteltuja, heidän osallistumisensa luennoilla on ollut erittäin aktiivista ja kaiken kaikkiaan opetustilaisuudet ovat täyttäneet tehtävänsä erittäin hyvin paitsi pakollisten opetusharjoittelujen mahdollistajina, myös erinomaisena aineiston hankkimiskeinona kehittämistyöhön (Heikkinen & Rovio & Syrjälä 29-30, 2007).

Poliisin perustutkinnon osalta opiskelijoiden näkemykset koulutuksen kehittämisen tarpeista on koottu keskusteluissa, joita Seppo on käynyt Imatralla työssä oppimisjaksojen opiskelijoiden kanssa. Tältä osin myös Sepon vuonna 2006 tekemä poliisin perustutkinnon arviointityö on ollut hyvänä pohjana kehittämistarpeiden arvioinnille.

Osallistavaa toimintatutkimusta työssämme ovat olleet opetuskäynnit eri oppilaitoksissa. Osallistavuuden tavoitetta olemme toteuttaneet osittain yhteisöperustaisuuden (community-based action research) pohjalta. Mielestämme olemme saaneet varsin suuren joukon opiskelijoita, ja myös opettajia osallistumaan kehitystyöhön (Heikkinen & Rovio & Syrjälä 32, 2007).

Poliisin edustaja puhumassa sosiaali- ja terveysoppilaitoksella luo erilaisen yhteistyötunnelman kuin, jos asiasta puhuisi oman alan henkilö. Palautteet tilaisuuksista ovat olleet varsin myönteisiä. Mieleemme on työn aikana tullut, että toimisiko tämä myös toisinpäin – sosiaalialan ihminen puhumassa poliisioppilaitoksessa? Kannattaisi ehkä kokeilla.

Toimintatutkimuksen **reflektiivisyyden** tavoitetta pyrimme edistämään työllämme siten, että sosiaali- ja poliisioppilaitosten perheväkivaltatyön ehkäisyn opetuksesta vastaavat kehittäisivät opetusta. Parhaiten tämä onnistuisi siten, että opetus vastaisuudessa vastaisi niihin tarpeisiin, jotka heijastuvat oppilaiden antamista palautteista ja kehittämis ehdotuksista ja toisaalta perheväkivaltaohjelmista heijastuvista perheväkivaltatoimijoille tarpeellisista ammattivalmiuksista (Heikkinen & Rovio & Syrjälä 34-35, 2007).

Opetusta tulee jatkuvasti reflektoida. Mitä olisi pitänyt koulutuksessa huomioida tai mihin kiinnittää enemmän huomiota? Mitä ongelmakohtia ja mistä löytyy 'mustia aukkoja'? Mitä lisävalmiuksia pitäisi opetuksesta saada, jotta seuraavilla opiskelijoilla ongelmatilanteiden kohtaaminen olisi helpompaa ja toimintatavat selkeämmät?

3.2 Pragmatismi

Pragmatismi perustuu Charles S. Peircen ajatteluun, johon pohjautuen termin ottivat käyttöön William James ja John Dewey kehittellen sitä edelleen. Tässä ajattelussa keskeistä on, että ideat ja käsitykset ovat merkityksettömiä, elleivät ne toimi käytännössä. *Mikä osoittautuu käytännössä toimivaksi ja hyödylliseksi, on myös totta ja oikeaa.*

Kokemus pragmatismissa on keskeisen tärkeää siksi, että ihmisellä on päästäkseen selville todellisuuden luonteesta oltava käytännön kokemusta. Sen kautta hän oppii, mitkä ideat toimivat käytännössä ja mitkä eivät. Niinpä on selvää, että sosiaalialan ja poliisin perustutkinnon opetuksen on perustuttava käytännössä kokeiltuihin menetelmiin.

Kasvu on pragmatismien toinen keskeinen elementti. Kasvatus, opettaminen, on kasvua, näkökulmien laajenemista ja uusien toimintatapojen luomista. Tämä sopii erittäin hyvin perheväkivaltatyöhön, jonka ehkäisemisen valmiuksiin kouluttamisessa niin sosiaalityön kuin poliisityön osalta on vielä paljon kehittämistä. Elinikäisen oppimisen välttämättömyys on omaksuttava jo peruskoulutuksessa, jossa keskeisen tärkeää on luoda luja perusta monipuoliselle ammattitaidolle ja sen myöhemmälle kehittämiselle. Kehittymisen ja kasvun on jatkuttava läpi koko työuran.

Sosiaalisuus on kolmas pragmatismien kulmakivi. Sosiaalisuus perheväkivaltatyössä on erityisen tärkeää, koska liikutaan erittäin herkällä inhimillisen elämän alueella. Toimitaan eri -ikäisten, toisilleen läheisten ihmisten kanssa, joilla on ongelmia kaikkein yksityisimmällä elämänalueellaan. Toisaalta toimitaan yhteistyössä muiden viranomaisten ja muiden auttajien kanssa. Vuorovaikutustaidot korostuvat kaikkien perheväkivaltatyötä tekevien ammattiryhmien keskeisinä valmiuksina.

3.3 PBL (Problem Based Learning)

Poliisin peruskoulutuksessa on vuodesta 2004 lähtien käytetty PBL-lähestymistapaa perustutkinnon ammattiopintojen lähiopetusjaksoilla. Poliisin perustutkinto rakentuu siten, että ensin suoritetaan noin vuoden kestävä perusopinnot, jonka jälkeen siirrytään ensimmäiselle työssä oppimisjaksolle, ohjattuun työharjoitteluun. Jakso suoritetaan poliisilaitoksissa ja poliisikokelaalla on koko jakson ajan nimetty ja koulutettu työharjoittelun ohjaaja. Hänen työharjoittelujaksonsa myös arvioidaan. Ohjatulta työharjoittelujaksolta siirrytään ammattiopintojen ensimmäiselle opintojaksolle, jolla käsitellään perheväkivaltatapauksia PBL-menetelmällä. Seuraavana on vuorossa kenttätyöjakso, jolla opiskelija toimii nuorempana

konstaapelina täysin poliisivaltuuksin, mutta kokeneemman poliisimiehen kanssa. Viimeisenä vaiheena suoritetaan ammattiopintojen toinen lähiopetusjakso, jonka opinnoissa sovelletaan jälleen PBL:ää (Poliisikoulun PBL-opetussuunnitelma 2006.)

”PBL:n mukaan oppimista tapahtuu, kun oppijat ratkaisevat yhdessä ongelmia, tutkivat oman ajattelunsa ja toimintansa taustalla olevia olettamuksia ja perusteita, pohtivat teoreettisia selityksiä ja konstruoivat henkilökohtaista tietoa ja ymmärrystä. Oppimista virittävät lähtökohdat nousevat työelämän ja ammattialan käytännöistä ja oppijalla on entistä enemmän vastuuta oppimisprosessistaan. Oppimisen tavoitteena on kehittää oppijan ongelmanratkaisu- ja arviointikykyä sekä vuorovaikutustaitoja.” (Poliisikoulun PBL-opetussuunnitelma 2006.)

”Ongelmaperustainen oppiminen (Problem based learning) on aktiivista oppimista. Se vaatii opiskelijalta vuorovaikutustaitojen kehittämistä ja innostusta yhdessä työskentelyyn. Ongelmaperustaisessa oppimisessa pyritään tiedon ulkoa opettelemisen sijaan lähentämään toisiinsa koulutusta ja työelämää opetus- ja oppimiskäytäntöjen kautta. Koska työelämän ongelmat eivät noudata oppiaineiden rajoja, on myös koulutuksessa perusteltua oppia ratkaisemaan ongelmia luonnollisella tavalla, sellaisessa muodossa, kuin niitä kohdataan tulevassa työelämässä.” (Emt.)

”PBL:n mukaan oppimisen tavoitteina ovat oppijan ongelmanratkaisukyvyin, vuorovaikutustaitojen ja arviointikyvyin kehittäminen. Kyseessä ovat juuri ne taidot, joita tarvitaan missä tahansa asiantuntija-ammattissa. Ongelmaperustaisessa oppimisessa päävastuu oppimisesta on entistä enemmän opiskelijalla itsellään. Opettaja ei myöskään enää ole vain tiedon jakaja, vaan ennen kaikkea oppimisen ja ryhmässä työskentelyn ohjaaja. Ongelmaperustaisen oppimisen keskiössä ovat tutoristunnoissa asetetut oppimistehtävät, joihin tutorryhmät yhdessä etsivät vastausta. Oppimistehtävien perustana ovat lähtökohdat, jotka toimivat oppimisen herätteenä. Lähtökohdat perustuvat tilanteisiin, joita alan ammattilainen kohtaa jokapäiväisessä työssään.” (Poliisikoulun PBL-opetussuunnitelma 2006.)

”Tutor-ryhmä eli yhteistoimintaryhmä on keskeinen oppimisen tuki. Ryhmään kuuluu 7–8 opiskelijaa ja sisältöosaajana tutoropettaja. Tutorryhmillä on tutoristuntoja jaksolla 8 viisi kertaa 6-viikkoisjakson aikana, ja jaksolla 10 on kolme istuntoa. Toinen ratkaiseva tekijä on istuntojen välillä tapahtuva itsenäinen opiskelu, jonka aikana opiskelijat hankkivat tietoa eri lähteistä, yksin ja yhdessä. Tietolähteisiin perustuvan tiedonhankinnan tavoitteena on riittävän teoreettisen ymmärryksen saavuttaminen. Tietoa voidaan hankkia kirjallisuudesta, asiantuntijoita haastatteleamalla sekä aiheeseen liittyviltä luennoilta. Kokemukseen perustuvaa tietoa saadaan esimerkiksi harjoituksia läpikäymällä.” (Emt.)

Ryhmässä jokaisella on vastuu omasta oppimisestaan, mutta kaikki vastaavat yhdessä myös koko ryhmän oppimisesta. Ongelmaperustainen oppiminen rakentuu pitkälti jatkuvan reflektoinnin¹ perustalle. Yksittäinen oppija reflektoi omaa oppimistaan, samalla myös oman ryhmän oppimista. Tutor reflektoi ryhmäläisten oppimista sekä yksilöinä että ryhmänä.” (Emt.)

Tarkastelemalla rinnakkain siteerattuja poliisin perustutkinnon opetussuunnitelman kohtia ja edellä esittelemiämme perheväkivallan ilmenemismuotoja sekä sen ehkäisemisessä tarvittavia valmiuksia, päädyimme esittämään, että PBL - lähestymistapa sopii erittäin hyvin opetusmenetelmäksi sekä poliisin että sosiaali-alan perusopetukseen. Opetus on silloin käytännönläheistä, siinä voidaan hyödyntää opiskelijoiden omia työssä oppimisjaksoilla kertyneitä kokemuksia ja opetus kehittää opiskelijoiden perheväkivaltayössä keskeisen tärkeitä sosiaalisuutta ja vuorovaikutustaitoja. Myös tiedonhankintataidot kehittyvät.

4. Analyysi

Tässä luvussa tarkastelemme hankkeemme aikana kertyneitä näkemyksiä sosiaali-alan ja poliisin peruskoulutuksen kehittämiseksi. Menetelmänä käytämme sisällönanalyysiä siinä merkityksessä, että sillä tarkoitetaan kirjoitettujen, kuultujen tai nähtyjen sisältöjä väljänä teoreettisena viitekehystenä (Tuomi & Sarajarvi 2002, 93). Tutkimusmenetelmämme on siten laadullinen.

Esitämme ensin opiskelijoiden opetustilaisuuksien ryhmätöissä esittämät ehdotukset niistä koulutusaiheista, joita he itse uskovat tarvitsevänsä pystyäkseen toimimaan omissa tehtävissään perheväkivallan ehkäisyssä. Luokittelimme saamamme vastaukset toiveisiin opetuksen sisällön muutoksista sekä käytännönharjoitteiden kehittämisestä. Kysymyskaavake ja varsinaiset tulokset löytyvät liitteestä 3. Yhteensä analysoitavia vastauksia oli 33.

¹ Reflektio on toimintaa, jossa oppija aktiivisesti tutkii ja arvioi omaa toimintaansa ja oppimiskokemuksiaan sekä liittää tässä yhteydessä uutta tietoa jo olemassa olevaan tavoitteenaan uuden ymmärryksen lisääminen.

Taulukko 1. Opiskelijoiden esittämät kehittämissuositukset perheväkivallan ehkäisyopetuksessa. Suluissa ehdotusten määrä.

1. Opetuksen sisällöllinen	
- Tietoa perheväkivallasta	(2)
- Perheväkivallan tunnistaminen	(7)
- Perheväkivallan ennaltaehkäisy	(1)
- Lainsäädäntö	(3)
- Menetelmät puuttuessa	(6)
- Yleisesti opetuksen uudistaminen ja opinto-ohjaus	(4)
- Perheväkivallan vaikutukset lapseen, nuoreen ja aikuiseseen	(3)
- Psykologin luennot	(2)
2. Käytännön harjoitukset	
- Perheväkivaltatilanteiden harjoittelu	(5)
- Yhteistyö eri viranomaistahojen kanssa	(1)
- Vanhemman kohtaaminen, asian ottaminen esiin perheessä	(5)

Kyselyn vastausten perusteella oppilaat kokevat perheväkivalta-asian erittäin tärkeäksi ja näkevät paljon aukkoja asian opetuksessa. Perheväkivallan tunnistamisen oli maininnut seitsemän opiskelijaa, perheväkivaltaan puuttumisen menetelmien opettamisen kuusi opiskelijaa. Kolme opiskelijaa oli maininnut kaipaavansa lisätietoa perheväkivallan vaikutuksista lapsiin, kaksi oli maininnut psykologin luennot ja mm kuvausta siitä minkä tyyppiset ihmiset syyllistyvät perheväkivaltaan. Lainsäädännöstä kaivattiin lisätietoa, samoin kuin eri yhteistyötahoista.

Opiskelijat kokivat erittäin tärkeäksi myös käytännönharjoitteiden kehittämisen. Sen oli maininnut viisi opiskelijaa. Samoin viisi opiskelijaa oli maininnut toivovansa lisää käytännön harjoitteita vanhempien tai lapsen kohtaamiseen ja siihen, kuinka tunnistaa lapsesta väkivallan piirteet. Yksi opiskelija oli maininnut yhteistyön harjoittelun eri yhteistyötahojen kanssa.

Vastaukset jakaantuivat jokseenkin tasaisesti eri oppilaitosten kesken, kuitenkin siten, että poliisiopiskelijat painottivat enemmän teoriaopetuksen, harjoitusten, lainsäädännön, sekä käytännön harjoitteiden merkitystä; kun taas sosiaalialan opiskelijat enemmän perheväkivallan tunnistamisen, viranomaisten yhteistoiminnan, ennaltaehkäisyn ja vanhemman kohtaamisen näkökulmaa. Lähihoitajat painottivat vastauksissaan asiakassuhteen, perheväkivallan vaikutusten ja tunnistamisen, menetelmien ja vanhempien kohtaamisen harjoittelun merkitystä.

5. Tulokset

Nuorten opiskelijoiden ryhmätöiden tuloksista havaitaan, että he kaipaavat koulutusta erityisesti perheväkivallan tunnistamiseen. Toisaalta heidän lisätiedon tarpeensa vaikuttavat kohdistuvan käytännön toimenpiteisiin. Miten pitää toimia, keneen voi ottaa yhteyttä? Miten perheväkivallan mahdollisuuden voi ottaa puheeksi? Nämä kaikki ovat juuri niitä kysymyksiä, joita on pohdittu, kun eri paikkakunnille on laadittu toimintaohjelmia perheväkivaltaan puuttumiseksi. Toimintaohjelmia on saatu aikaan lukuisia eri puolille Suomea. Kuvan keskeisistä toimista ja toimijoista saa Etelä-Suomen lääninhallituksessa laaditusta kaaviosta *Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisemisen optimimalli*, jonka olemme ottaneet työhömmme liitteeksi 1. Malli on syntynyt vuosina 2004-2007 toiminnassa olleessa hankkeessa, joka puolestaan oli jatkoa vastaavalle vuosikymmenen taitteessa toimineelle hankkeelle. Niinpä optimimallia voi pitää hyvänä pohjana perheväkivaltatyön toimeenpanolle. Käytämme optimimallia pohjana pohtiessamme koulutuksen kehittämisen tarpeita.

Poliisin perustutkinnon ammattiopinnoissa jo useita vuosia käytössä ollut PBL-lähestymistapa sopii mielestämme hyvin pedagogiseksi malliksi perheväkivallan ehkäisyn valmiuksien kehittämiseen. Poliisin perustutkinnon, kuten myös sosiaalialan perustutkintojen opinnoissa vuorottelevat lähiopetus – ja työssäoppimisjaksot. Tällöin viimeksi mainituilla jaksoilla on mahdollista saada käytännön tapauksien kokemuksia hyödynnettäväksi lähijaksojen PBL-koulutuksessa. PBL-lähestymistapa onkin työmme kehittelyn yhteydessä noussut keskeiseksi pedagogiseksi ratkaisuksi, jota suosittelemme puheena olevien ammattialojen peruskoulutuksen kehittämiseen perheväkivallan ehkäisytaitojen kehittämisen osalta.

Molempien alojen perusopintojen perheväkivallan ehkäisemisen opetukseen tulisi olennaisena osana kuulua paikallisiin toimenpideohjelmiin tutustuminen. Tämä

tapahtuisi käsityksemme mukaan parhaiten niin, että toimenpideohjelmissa toimivat eri alojen edustajat kävisivät luennoimassa eri oppilaitoksissa. Yhteistyötaidot ja näkemykset yhteistyön välttämättömyydestä ja hedelmällisyydestä kehittyisivät parhaiten siten, että eri alojen asiantuntijat kävisivät luennoimassa ja vetämässä PBL-perustaisia opetustilaisuuksia myös toisen alan oppilaitoksissa. Tämän kehittämishankkeen yhteydessä harjoittamamme kyseisenlaiset ”poikkitieteelliset” kokeilut antavat uskoa siihen, että näin saadaan aikaan hyviä tuloksia. Rohkenemme kokemustemme pohjalta suositella tätä myös muille.

Poliisin peruskoulutuksessa perheväkivallan ehkäisemistaitojen kehittämiseksi annetaan kohtuullisen hyvin koulutusta (ks. liite 2). Koulutusta on jo perusopinnoissa, jota sitten täydennetään ammattiopintojen ensimmäisellä lähiopetusjaksolla PBL-menetelmää soveltaen. Poliisin koulutuksessakin on kuitenkin vielä kehittämistä, kuten edellä ilmenee. Opintojen ohjauksen merkitys korostuu tässäkin. Pitäisi selkeästi muodostaa perheväkivallasta teema, joka jatkuisi perusopinnoista ohjatun työharjoittelun jaksolle ja edelleen ammattiopintojen lähijaksolle. Myös kentällä suoritettavan jakson aikana opiskelijaa tulisi nykyistä paremmin ohjata. Jo jaksolle lähtiessä perusopintojen lopulla tulisi antaa selkeät ohjeet siitä, miten kentällä eteen tulevia käytännön perheväkivalatilanteita tulisi tarkkailla myös opintojen näkökulmasta, laatia niistä itselleen muistiinpanoa, kysellä harjoittelupoliisilaitoksen ja paikkakunnan yhteistyökäytäntöjä. Näin lähijakson PBL-opinnoista tulisi nykyistä täysipainoisempia.

Yhteenvedona sosiaali-alan ja poliisin peruskoulutuksen perheväkivallan ehkäisytaitojen kehittämiseksi toteamme, että koulutuksessa tulisi antaa ensin perusopinnoissa riittävät perustiedot perhe- ja lähisuhdeväkivallasta. Lisäksi peruskoulutuksen loppupuolella työssä oppimisjaksojen jälkeen tulisi kouluttaa opiskelijoille paikallisten toimenpideohjelmien pohjalta käytännön toimintaa kunkin ammattiryhmän osalta. Keskeisen tärkeä teema tässä opetuksessa tulee olla laajapohjaisen yhteistyön tärkeyden korostaminen.

6. Pohdinta ja jatkotutkimusaihe

Opetuksessa ei varmasti vielä riittävästi huomioida lapsen näkökulmaa perheväkivaltilanteessa. Erityisesti lähihoitaja-opiskelijat kokivat tärkeäksi saada lisää tietoa perheväkivallan vaikutuksista lapseen, lapsen kokemusten ymmärtämiseen ja lapsen auttamiseen.

Terveystieteiden oppilaitoksen opiskelijat ja opettajat arvostivat suuresti sitä, että poliisi tuli luennoimaan heille. Poliisin kokemus perheväkivaltilanteiden

selvittäjänä antaa opetukselle vahvan kokemuksellisen pohjan. Meillä ei ollut mahdollisuutta kokeilla miten poliisiopiskelijat olisivat suhtautuneet terveydenhoitoalan opettajaan, mutta uskoisimme, että vaihto voisi toimia positiivisena, yhteistyötä myös työelämässä helpottavana tekijänä.

Oli hienoa huomata, että myös opiskelijat olivat huomanneet eri alojen yhteistyön merkityksen. Toivommekin, että tulevaisuudessa tämä yhteistyö alkaisi jo opiskeluaikana sekä tällaisena opettajavaihtona että opiskelijoiden yhteisinä käytännönharjoitteina, mm PBL-menetelmää käyttäen. Näiden harjoitteiden myötä oppilaiden ongelmanratkaisu- ja vuorovaikutustaidot kehittyvät ja valmius kohdata vaikeita tilanteita paranee.

PBL-osio soveltuisi käsittääksemme myös sosiaalialan oppilaitoksiin. Perusopintojen vaiheessa tulisi olla riittävä määrä teoriaopetusta, jossa selvitettäisiin, mitä perheväkivalta on ja miten siihen voidaan vaikuttaa. samaan tapaan siis kuin olemme tehneet raporttimme alkuosassa. Sen jälkeen myös sosiaalialan opintoihin soveltuisi myöhempien jaksojen yhteyteen perheväkivallan ehkäisyn opintoja harjoittelujaksojen jälkeisille lähijaksoille.

Kehittämishankkeemme aikana on keskusteluissamme noussut esille perheväkivallan ehkäisyn koulutuksen ottaminen mukaan jo peruskoulussa. Koska tutkimuksissa on osoitettu, että perheväkivaltaa kohdanneiden lasten todennäköisyys väkivaltaiseen käytökseen on suurempi, kuin muilla lapsilla, olisi mielestämme erittäin tärkeää aloittaa ehkäisevä työ jo peruskoulussa. Jotta tämä väkivallan kierre saataisiin katkaistua, jatkossa olisi mielenkiintoista kehittää sopivia opetusmenetelmiä perheväkivallan ehkäisyyn lapsille ja nuorille.

Perheväkivallan ehkäisytyö on vasta alullaan. Toivon mukaan se kuitenkin nopeasti saa lisää jalansijaa opetuksessa ja siten vähentää perheväkivallan välittömiä ja välillisiä uhreja. Jokainen lapsi, joka pääsee pois väkivallan ilmapiiristä, on voitto yhteiskunnalle, mutta ennen kaikkea lapselle itselleen.

Lähteet:

Heikkinen, H.& Rovio. E. & Syrjälä, L. 2007.Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Kansanvalistusseura. Helsinki.

Heiskanen, Markku & Minna Piispa.1998. Usko, toivo, hakkaus. Kyselytutkimus miesten naisille tekemästä väkivallasta. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta. Tilastokeskus, Oikeus 1998:12. Sukupuolten tasa-arvo. SVT.

Heiskanen, Markku & Minna Piispa.2002. Väkivallan kustannukset kunnassa. Sosiaali- ja terveysministeriö, Selvityksiä 2002:6.

Huhtalo, P., Kuhanen, J., Pyykkö, E., 2003. Kotona turvassa, katkaise väkivallan kierre. Dark Oy, Vantaa.

Kuivaniemi, M. 1996. Väkivallasta vapaaksi, naiset kertovat kokemuksiaan. Hämeenlinna.

Laapio, Marja-Liisa.2005. Poliisi ja perheväkivalta.Tapaustutkimus poliisin toimintakulttuurista ja viranomaisverkostoista. Poliisiammattikorkeakoulu. Espoo.

Laitinen, Ahti & Nyqvist, Leo.2006. Tutkimushankesuunnitelma. Turun yliopisto. Turku.

Nyqvist, Leo.2001. Väkivaltainen parisuhde, asiakkuus ja muutos Prosessinarviointi parisuhdeväkivallasta ja turvakotien selviytymistä tukevasta asiakastyöstä. Väitöskirja, Turun yliopisto, sosiaalipolitiikan laitos. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 28.

Poliisikoulu.2007. PBL-opetussuunnitelma ja arviointiohje.Tampere.

Piispa, Minna ja Markku Heiskanen.2000. Väkivallan hinta. Naisiin kohdistuvan väkivallan kustannukset Suomessa .Tasa-arvoasiain neuvottelukunta. Tilastokeskus, Oikeus 2000:14. Sukupuolten tasa-arvo. SVT.

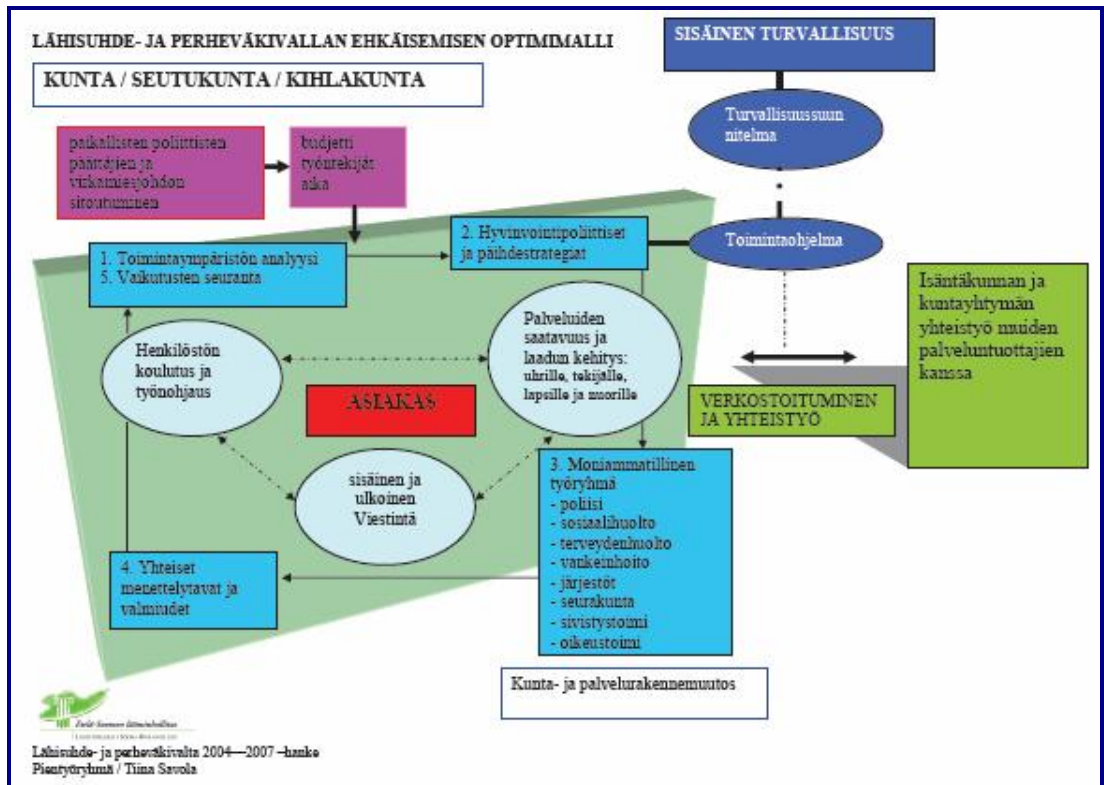
Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.

Turvallisuustalkoot, Kansallinen rikoksentorjunta-ohjelma Oikeusministeriö, Yleisen osaston julkaisuja 2/1999.

http://www.kunnat.net/k_perussivu.asp?path=1;29;66354;66357;120585,

Lastensuojelulaki. N:o 417, Annettu Helsingissä 13 päivänä huhtikuuta 2007, 24.3.2008

Liite 1

Liite 2

Poliisin perustutkinnon opetussuunnitelman perheväkivaltaosiot

Luento-opetus ja harjoitukset **perusopinnoissa:**

Kriminaalitaktiikka 8 h

perheväkivalta

lapsen asema perheväkivaltilanteessa

lapsen kohdistuva väkivalta

lainsäädäntömuutokset

Rikosoikeus 6 h

RL 21 ja 25 luvut

Rikosprosessioikeus 8 h

rikosprosessin kulku 2 h

näytön arviointi, 2 h

lainsäädäntömuutokset 2h

E-luento 2 h

rikosuhripäivystystoiminta

Ohjatun työharjoittelunjälkeisellä ammattiopintojen 1. lähijaksolla PBL-menetelmällä perheväkivaltatapausten käsittelyä (ks. jakso 3.3.)

LIITE 3

Opiskelijoiden opetustilaisuuksien ryhmätöissä esittämät ehdotukset niistä koulutusaiheista, joita he itse uskovat tarvitsevänsä pystyäkseen toimimaan omissa tehtävissään perheväkivallan ehkäisyssä.

1) Etelä-Karjalan ammattikorkeakoulu, sosionomit:

Miten tunnistaa perheväkivallan? Varhainen puuttuminen, menetelmällinen osaaminen.

Tietoisuus lainsäädännöstä, poliisien menetelmistä sekä sosiaalitoimen menetelmistä ja toimintatavoista

Koulutusta hoitamaan vaikeita ja ahdistaviakin tilanteita

Tunnusmerkkien havaitseminen perheväkivallasta, esim. lapsen käyttäytymisen muutokset

Onko tiettyjä yhtenäisiä luonteenpiirteitä väkivallan tekijälle. mutta myös uhrille - narsismi, persoonallisuushäiriöt

Miten puuttua väkivaltaan, jos epäilee tai merkit selvästi havaittavissa: tekijä, uhri, lapsi Miten keskustelu aloitetaan?

Yhteistyö eri tahojen välillä .

Ennaltaehkäisy, varsinkin jos perheessä muita sosiaalisia ongelmia

2) Tampereen sosiaali- ja terveystieteiden opisto, lähihoitajat

Yleisiä ohjeita, miten toimia lapsen turvallisuuteen liittyvissä tilanteissa; miten ottaa puheeksi vanhempien kanssa, asiakassuhteen säilyttäen?

Perheväkivallan vaikutus lapseen - millä tavoin haluaisit sitä käsiteltävän?

Ihan yleisesti, miten se vaikuttaa nuoruuteen ja aikuisuuteen

Enemmän kontaktia vanhempiin - harjoituksia

Opiskelun alkuun jo tietoa perheväkivallasta

Miten lapsen käyttäytymisestä heijastuu perheväkivalta?

Voiko lasta uskoa, jos hän kertoo että esim. isä lyö

Kenelle voi ilmoittaa, jos epäilee perheväkivaltaa? Kuinka vakavasti suhtaudutaan jos on vain epävarma epäily? Pitääkö ilmoituksen tekemiseen olla konkreettisia merkkejä, kuten mustelmia?

Kuinka luoda vanhempaan luottamuksellinen hyvä suhde, jotta vaikeistakin asioista voi puhua

Erilaisten vanhempien kohtaamista tulisi harjoitella. Opetuksessa pitäisi kiinnittää enemmän huomiota vanhempien kohtaamiseen. Mitä voi sanoa vanhemmalle? Ja miten?

Miten huomata ongelma? Miten tukea väkivaltaa kohdannutta?

3) Poliisiammattikorkeakoulu, perustutkinto-osasto

Yleisesti perheväkivallan ehkäisyn koulutusta pitäisi lisätä.

Teoriakoulusta, luento aiheesta; Mitä perheväkivalta on?

Harjoituksia, joissa käytäisiin läpi erilaisia tilanteita.

Harjoituksia, joissa selviäisi poliisin rooli perheväkivaltatilanteissa.

Luento aiheesta mistä merkeistä voi hahmottaa tilannetta.

Perheväkivaltaan liittyvä lainsäädäntö.

Aihe on erittäin tärkeä, koska ollaan kotirauhan piirissä ja joudutaan puuttumaan erittäin henkilökohtaisiin asioihin.

Psykologian opetuksessa perheväkivalta psykologian näkökulmasta

Työharjoittelujaksolle ei tullut eväitä perheväkivaltatapausten käsittelyyn: Ei esim. kerrottu sitä, että perheväkivaltajuttuja käsitellään PBL:na lähijaksolla, Huom! Opintojen ohjaus!

Palautetta siitä, mitä on opittu ja materiaalia mukaan työharjoitteluun.

Oppimisolun käyttöä harjoiteltu, mutta sitä ei hyödynnetä työharjoittelujaksolla

Käytännön tilanteiden arviointi sillä silmällä, että pystyy hyödyntämään niitä lähijaksolla

Lähestymiskiellosta opetusta enemmän, että poliisi pystyy neuvomaan asiakkaita

Työharjoittelussa pitäisi olla osio, jossa käytäisiin läpi paikalliset toimintaohjeet, esim. mihin otetaan yhteyttä jotta poliisi osaisi opastaa ja tuntisi itsekin systeemin